

5. Чаюк Т. Використання ігрових технологій на уроках української мови та літератури у 5 класах нової української школи. URL : <https://surl.lu/eugvvt>

Діана Микитюк

м. Вінниця

(Наук. керівн. – канд. пед. наук, доц. Марущак О. В.)

РОЛЬ ІЛЮСТРАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ЧИТАЦЬКОГО ІНТЕРЕСУ ТА ЗАГАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Анотація. У статті розглянуто еволюцію дитячої книги, особливості ілюстрування та роль ілюстрації у формуванні читацького інтересу дитини. Проаналізовано різні підходи до оформлення дитячих видань, починаючи від перших ілюстрованих книг і закінчуючи сучасними тенденціями з використанням новітніх технологій та художніх технік. Особливу увагу зосереджено на значенні ілюстрації не лише як допоміжного елементу, а й як самостійного художнього висловлювання, що впливає на емоційний та інтелектуальний розвиток дитини.

Ключові слова: дитяча книга, ілюстрація, художні техніки, сучасні технології в книговидаванні, читацький інтерес, розвиток дитини.

Abstract. This article examines the evolution of children's books, the features of illustration, and the role of illustrations in developing a child's reading interest. It analyzes various approaches to designing children's publications, from the first illustrated books to modern trends using the latest technologies and artistic techniques. Special attention is focused on the significance of illustration not only as a supplementary element but also as an independent artistic expression that influences the emotional and intellectual development of the child.

Keywords: children's book, illustration, artistic techniques, modern technologies in book publishing, reading interest, child development.

Зі зростанням цифрових носіїв гостро стоїть питання про роль друкованої книги в сучасному культурному просторі дитини, яка постійно змінюється під впливом реклами та нових технологій. Фахівці мають різні думки щодо майбутнього друкованих видань і дитячого читання. Чи потрібна традиційна книга дитині нині? Чи стане вона рідкістю, чи розвиватиметься паралельно з електронними технологіями, формуючи предметний простір дитини, зберігаючи національні та культурні традиції?

Сучасні науковці активно досліджують роль і функції ілюстрацій в дитячій літературі та її видавничому оформленні. Зокрема, Є. Огар наголосила на важливості ілюстративного матеріалу в дитячих виданнях, а саме на тому, що «ілюстрація у виданні для дітей повинна виступати образотворчим втіленням персонажа, явища, події, описаних автором за допомогою слів; іншими словами – виконувати інтерпретаційну функцію» [1, с. 143].

На важливості ілюстративного оформлення наголошують Н. Шульська, А. Манюхіна, адже саме з перших книг діти починають розвиватися, у них формується уявлення про світ. Створення оптимального й цікавого ілюстрованого наповнення у дитячій літературі – важлива складова редакційно-видавничого процесу над дитячою книгою. Усі учасники цього процесу (видавець, художній редактор, дизайнер, більдредактор) беруть на себе велику відповідальність, адже створюють видавничий продукт для особливої читацької аудиторії, а тому повинні дотримуватися всіх вимог, регламентованих як чинними видавничими стандартами, поліграфічною специфікою, так і гігієнічно-санітарними нормами, психологічно-віковими особливостями, читацькими запитами дитячої аудиторії тощо [2, с. 152].

Майже два століття дитячі художники-ілюстратори створюють візуальний світ для дітей. На відміну від дорослих книг, де ілюстрація є доповненням, дитяча книжка – це, в першу чергу, книжка для розглядання, де функція тексту – пояснювати образи. Саме ілюстрації відкривають дітям світ пригод та пізнання. Якісно виконані малюнки не лише супроводжують історію, а й розвивають абстрактне мислення, розуміння сюжету, смак та уяву, спонукаючи дітей до допитливості.

Перше знайомство дитини з книжковою графікою є її першим кроком до образотворчого мистецтва. Кожна епоха по-новому поєднує візуальне мистецтво з елементами книги. Тому виразність ілюстрацій, їх стиль та емоційність відіграють важливу роль у розвитку дитини. Цю відповідальність розділяють батьки, які придбали для своєї дитини «саме ту книжку», художники, які її створили, та видавці, які її видали.

Дитячі книги пройшли довгий шлях розвитку. Нині важко уявити, що казки Шарля Перро спочатку були написані для дорослих. Лише у XVII ст. з'явилися книги, віддалено схожі на сучасні дитячі, де головну увагу приділяли ілюстраціям. Художні вимоги до дитячих книг еволюціонували з часом, залежно від історичних умов і поглядів на естетику й педагогіку. У XVII ст. ілюстровані книги були доступні лише дітям, які отримували освіту. У XIX ст. вони стали сімейними з малочисельними ілюстраціями до тексту, часто у вигляді гравюр. Згодом з'явилися кольорові ілюстрації та ноти до колискових пісень і римованих дитячих віршів. Поступово книги для найменших, які ще не вміють читати, набувають максимальної художності.

XX ст. стало епохою розквіту дитячої літератури. У багатьох країнах світу до створення дитячих книг залучалися талановиті художники, що тісно пов'язало книжкову ілюстрацію з розвитком різних видів мистецтва. Упровадження офсетного друку після Другої світової війни розширило можливості художників, дозволивши їм експериментувати з техніками та переосмислити структуру дитячої книги. Чимало відомих художників також стали авторами дитячих творів. Саме ілюстрація сприяла виокремленню дитячих видань в самостійну галузь, перетворюючи книгу для дітей на особливий художній об'єкт.

На початку XXI ст., з появою різноманітних розваг, електронні технології запропонували інтерактивні «книжки», які більше схожі на ігри з персонажами, ніж на глибоке читання. Прикладом є мультимедійний додаток «Аліса в країні чудес» для iPad, де анімовані ілюстрації домінують над текстом. На відміну від цього, у друкованих книгах текст та ілюстрації створюють цілісний простір, що сприяє зануренню в історію. У відповідь сучасне книговидавництво шукає нові

форми та розширює тематику дитячих книг, щоб залишатися конкурентоздатним, що призводить до збагачення та різноманіття видів дитячих видань.

Нині друкована дитяча книга залишається цінною, активно розвиваючись стилістично та розширюючи свій внутрішній простір, що покращує її естетику. Книжкові виставки демонструють нові тенденції дизайну. Глобалізація в книговидаванні руйнує стереотипи, змішує стилі та збагачує виразні засоби. У сучасних дитячих книгах ілюстрації можуть відображати її головну концепцію і бути настільки виразними, що вона ніби «розмовляє» з дитиною без слів, доводячи до її свідомості складні думки.

У книжковому дизайні існує чимало напрямів ілюстрування тексту, з-поміж яких – «порядкове» ілюстрування, що візуалізує авторський задум, образно інтерпретує події, передає стиль та естетику твору, демонструючи майстерність художника.

Окрім класичних книжкових ілюстрацій, виокремлюються роботи художників-експериментаторів, які через сміливі рішення у формі, кольорі та лінії створюють глибокі образи, наповнені філософією та емоціями. Замість прямого цитування тексту, вони будують психологічний візуальний простір, породжуючи суб'єктивні асоціації як у художника, так і в читача.

У сучасних дитячих книгах з класичними текстами часто використовуються високохудожні чорно-білі ілюстрації з детальною розробкою в різних графічних техніках (гравюра, малюнок пером, літографія, офорт) відомих європейських та американських художників XIX – початку XX ст., таких як М. Андріоллі, Д. Берда, Г. Доре, Г. Фарнісса та інші.

Цікавими та яскравими є експерименти сучасних ілюстраторів XXI ст. Вони вільно обирають засоби, техніки та поєднують стилі, відкриваючи дитині світ слова та зображення з різних сторін. Деякі художники використовують техніку «пластилінового живопису», яка є зрозумілою та близькою дитячому сприйняттю завдяки ранньому знайомству з пластиліном. Ця техніка дозволяє працювати з об'ємом, насиченими кольорами, деталями та створювати тривимірний простір. Детальне відтворення фактур тварин знайомить дитину з

різноманітним світом фауни. Канадська художниця Б. Рейд створює унікальні пластилінові ілюстрації у техніці кольорового барельєфа, де перспектива формується пластиліном на площині картону, а потім фотографується.

Ідея фотоілюстрацій виникла з появою фотографії. Одним з перших, хто використав фотографії для дитячої книги («Червона Шапочка») у 60-х роках XIX ст., був англійський художник-фотограф Г. Робінсон. У XXI ст. художники-ілюстратори знову звернулися до цієї ідеї, продовжуючи експерименти з можливостями чорно-білої фотографії.

Техніка колажу, з якою працюють чимало художників, вирізняє ілюстрації своєю простотою, зрозумілістю, виразністю та образністю. Поєднуючи різні форми, фактури, кольорові плями та декоративні елементи, він створює цілісний візуальний образ книги. Прикладом є популярні книги американського ілюстратора Е. Карла, зокрема «Дуже голодна гусінь», виконані в техніці колажу з розфарбованого цигаркового паперу, що надає ілюстраціям легкості та живості. У книзі «Морський коник» Карл використовує прозорі плівкові вставки, що приховують персонажів, додаючи елемент гри та стимулюючи дитячу уяву. Для книг Карла характерне поєднання лаконічної образотворчої техніки, цілісної структури книги та пізнавального сюжету.

Сучасним ілюстраторам недостатньо працювати лише в одній площині. Вони прагнуть розширити внутрішній простір книги, роблячи ілюстрації об'ємними. Ці експерименти підтверджують, що книга, особливо дитяча, є динамічним і багатограним світом, що постійно еволюціонує.

Французький ілюстратор Б. Лакомб перетворив створення об'ємних книжок на справжнє тривимірне мистецтво. Всі книжки зі складними конструкціями отримали назву рор-уп (у перекладі з англійської – «спливати», «з'являтися»). Під час відкриття книги зображення стають тривимірними, миттєво висуваються вперед, вгору, вбік і набувають об'єму, ніби оживаючи. Його рор-уп книги, такі як «Аліса в країні Чудес» і «Піноккіо», перетворюють читання на захопливу гру, розвиваючи просторову уяву дитини. В них у Піноккіо справді об'ємний довгий ніс, спрямований у читача, а Аліса бореться зі справжніми картами, що «вилітають» з розвороту книги.

В Америці майстром об'ємних ілюстрацій визнано Р. Сабуду, який часто співпрацює з талановитим дизайнером М. Рейнхартом. Їхні поп-арти книги стають витворами поліграфічного мистецтва, розширюючи можливості дитячої взаємодії з друкованою книгою.

Дитяча ілюстрація допомагає дитині краще розуміти світ. Американські та європейські художники через малюнки передають повчальні історії сучасного життя та складні поняття, такі як дружба й сім'я, роблячи героїв зрозумілими для дітей. Європейські ілюстратори часто використовують складні ракурси та динамічні композиції, створюючи відчуття залученості. Американські митці надають перевагу мінімалізму та простору, підсилюючи емоції через колір та акценти.

Отже, майбутнє друкованої книги активно обговорюється в контексті розвитку цифрових форматів. Однак саме книга з дитинства вводить дитину у світ культури, розширює межі її предметного оточення, знайомить з традиціями та цінностями, об'єднує покоління, сприяє духовному й естетичному розвитку. Поряд з комерційною дитячою літературою, активно розвивається якісна книга, що поєднує змістовний текст, професійну графіку та оригінальний дизайн, де слово й зображення є рівноцінними частинами творчого процесу.

Література

1. Огар Є. І. Дитяча книга: проблема видавничої підготовки: навч. посіб. Львів: Аз-Арт, 2002. 159 с.
2. Шульська Н., Манюхіна А. Ілюстративна культура сучасної дитячої книги: видавничі норми й читацькі вимоги. *Scripta Manent: Молодіжний науковий вісник інституту філології та журналістики*. 2016. С. 152-154.